

УДК 93(477) "1941/1945": 336.255.2

Ю. В. Котик*кандидат історичних наук, старший викладач кафедри історії України та філософії Вінницького національного аграрного університету*

ОПОДАТКУВАННЯ НАСЕЛЕННЯ УРСР У 1941 – 1945 рр.

У статті проаналізовано сутність радянської фіскальної політики у 1941 – 1945 рр. Розкрито види податкових платежів. З'ясовано рівень податкового тягаря для населення.

Ключові слова: податки, податкова політика радянської влади, оподаткування населення.

Постановка проблеми. Однією із пріоритетних функцій держави є захист суверенітету та цілісності від зовнішніх вторгнень. У разі виникнення зовнішньої загрози, ефективність та життєвість державної влади залежить від здатності якомога швидше та максимально мобілізувати матеріально-технічні та людські ресурси для захисту кордонів та своєї території. Такий іспит склала радянська влада під час нападу гітлерівської Німеччини. Відновлення та зростання могутності радянських збройних сил, звільнення окупованих територій та розгром Німеччини відбулися завдяки героїзму населення та фінансово-економічній політиці держави, складовою якої є податкова. Вивчення досвіду радянської податкової політики в УРСР у 1941–1945 рр. є предметом дослідження економістів, політологів, істориків. Особливо актуальним означене вище питання є сьогодні, коли порушена територіальна цілісність України та наявна іноземна військова агресія на Сході нашої держави.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Окремі аспекти оподаткування населення України під час Другої світової війни були висвітлені сучасними українськими дослідниками О. Перехрестом [12], П. Кучерявенком [6], І. Романюком. Однак, на нашу думку, обрана тема потребує подальшого вивчення.

Мета. Автор статті ставить за мету дослідити заходи влади з оподаткування населення УРСР у 1941–1945 рр.

Виклад основного матеріалу. Прямі матеріальні збитки економіки України у Другій світовій війні, що стала ареною протистояння двох тоталітарних режимів – сталінського та гітлерівського – становили 285 млрд. крб., майже 42% усіх втрат СРСР [1, 271]. У 1943 р. у дев'яти звільнених від німецької окупації областях УРСР обсяг промислового виробництва становив лише 1,2% рівня 1940 р. [2, 431]. Значними були втрати й у сільському господарстві: зруйновано 30 тис. колгоспів і радгоспів, 1500 МТС, вивезено до Німеччини мільйони худоби. Масштабність завдань, що постали перед радянськими управлінськими структурами та пересічними громадянами, вимагала граничних зусиль, суворого контролю за виконанням рішень.

За роки війни уряд СРСР спромігся виділити на відбудову зруйнованого господарства УРСР лише 18 млрд 200 млн крб [3, 353], які здебільшого було спрямовано у галузі, що набули пріоритетного значення: видобуток вугілля, транспорт, металургія. Тому радянська влада активно шукала джерела для

зростання доходів, одним із яких стали податки з населення. Податкова система УРСР у 1941–1945 рр. зазнала суттєвих змін. Головним джерелом доходів державного бюджету були планові відрахування від накопичень суб'єктів господарювання державної форми власності у вигляді податку з обігу. Однак більшість підприємств радянська влада вивезла з України, а 17%, що залишилися, були розграбовані або знищені окупантами. Тому вагомим покриттям воєнних витрат стали народні пожертви у фонд оборони, добровільні та обов'язкові платежі населення. Так, станом на 1 квітня 1944 р. робітники, службовці та колгоспники дванадцяти звільнених областей УРСР надали у фонд оборони країни 661084 крб. готівкою, 28890 крб. погашеними облігаціями по державних позиках, 1983 крб. золотими монетами, шість золотих годинників, 12515 гр. срібних виробів, 29127 пуд. зерна, картоплі – 32800 пуд., молока – 23200 л, 5562 яєць [4, 1].

Добровільними платежами населення вважалися державні займи та самооподаткування. Відповідно до Постанови РНК СРСР «Про випуск державного займу 1942 року» від 13 квітня 1942 р., з метою залучення додаткових фінансів, РНК СРСР випустив облігації Державної Воєнної Позики 1942 р. на суму 10 млрд. крб. [6, 520]. Вона мала конфіскаційний характер, тому що здійснювалася «добровільно-примусовими» методами: на підставі рішень загальних зборів трудових колективів та військових частин бухгалтерії цих підприємств та фіноргани військових частин оформляли заочно придбання облігацій у фонд оборони країни, іноді навіть без письмової згоди про це від кожного підписанта [5, 520]. Аналогічною була процедура самооподаткування селян. Наприклад, самооподаткування 342619 селянських господарств Вінницької області у 1944 р. поповнило бюджет УРСР на 69424054 крб. [6, 2].

Громадяни УРСР обов'язково сплачували загальнодержавні та місцеві податки. До перших належали військовий, із холостяків, самотніх та бездітних громадян СРСР, прибутковий, сільськогосподарський, державне мито. До місцевих – податок із будівель, земельна рента та разовий збір на колгоспних ринках.

Забезпечити збільшення грошових надходжень під час війни було не можливо без реформування податкової системи: збільшення ставок по чинних податках та введення нових, збільшення кола платників податків за рахунок осіб, що раніше звільнялись від оподаткування, максимальне дотримання податкової дисципліни платниками та органами, що стягували податки. Запровадження у 1941 р. стопроцентної надбавки до основних податків із населення (сільгосподатку та прибуткового) вагомих внесків до бюджету не принесло, оскільки значна кількість громадян була звільнена від їх сплати: військовослужбовці та їх сім'ї, орденоносці [7, 175].

Важливим нововведенням у 1942 р. став військовий податок, після чого були скасовані надбавки на сільськогосподарський та прибутковий податки. Його сплачували всі громадяни міста та села у віці від 18 років і старше, як виняток – літні чоловіки (після 60 років) та жінки (після 55 років). Так, станом на 1 жовтня 1944 р. у м. Вінниця військовим податком було обкладено 6641 особу, з яких звільнено за пільгами 1341 особу (члени сімей

військовослужбовців, інваліди 1 та 2 груп, пенсіонери, що не мають додаткових доходів, робітники та службовці, звільнені від податку на доходи), тому 5300 городянам було нараховано до сплати 778591 крб. [8, 5]. Окрім того, для чоловіків призовного віку нарахована сума податку зростала на 50%. Колгоспники та одноосібники сплачували податок по ставках від 150 крб. до 600 крб. [9, 176]. Наприклад, за результатами обліку платників воєнного податку із сільського населення Вінницької області у 1944 р. 499486 осіб мали сплатити 99245087 крб. [10, 1]. Військовий податок мав значну диференціацію: у різних регіонах місцеві органи влади самі визначали розміри податкових ставок залежно від доходів громадян. Більше того, з кустарів (осіб, що займалися підприємницькою діяльністю), ремісників, громадян, що мали доходи від власного сільського господарства, податок стягувався за подвійними річними ставками. Такі ж умови сплати податку поширювалися на родини цих категорій платників. Економічна доцільність військового податку за роки війни склала 72 млрд. крб. Водночас він мав політичний характер, тому що залучав до спільної боротьби всі верстви населення та фіскальний щодо приватника.

Запровадження податку з холостяків, самотніх і бездітних громадян СРСР у 1941 р. значно поповнило надходження до бюджету. Означений вище податок стягували з громадян віком від 20 до 50 років. Його сплачували чоловіки до 50 років, до 45 років – жінки, які не мали дітей. Тобто, не з доходу, а за віком та сімейним станом, що надавало податку ознаки «подушного». Так, у Вінницькій області у 1944 році податком із холостяків, самотніх та бездітних громадян СРСР було оподатковано 35710 мешканців села на суму 33499432 крб. [10, 1].

Водночас із запровадженням нових податків були реорганізовані вже існуючі. Особлива увага приділялася сільськогосподарському податку. Радянську владу непокоїло, що селяни, які мали продуктові запаси, не поспішали їх обмінювати на базарах на девальвований карбованець. З метою «спрощення» нарахування сільськогосподарського податку було скасовано його шкалу для одноосібних господарств та запроваджено єдину загальну зі збільшенням на 100%. Окрім того, у 1943 р. по СРСР було підвищено норми прибутковості селянських господарств у середньому у 3-4 рази, що автоматично позначилося на зростанні сільгосподатку [11, 353]. Враховуючи, що селяни, окрім сільськогосподарського податку, сплачували ще військовий податок, із холостяків, державне мито, місцеві податки та здійснювали самооподаткування, їх соціально-економічне становище було вкрай скрутне.

Для спрощення податкових платежів для містян у 1943 р. було проведено уніфікацію прибуткового податку та культзбору, що мали подібний механізм нарахування та стягнення. Задля збільшення доходів місцевих бюджетів новим законом про місцеві податки та збори, який прийнято у 1942 р., обов'язковими до сплати було встановлено податок із будівель, земельну ренту та разовий збір на колгоспних ринках.

Водночас із звільненням території України від нацистського окупаційного режиму розпочалося відновлення податкової системи УРСР як складової союзної. На нараді Наркомату фінансів УРСР 6 грудня 1943 р. зазначено, що стягнення податків відновлено

лише у 35 районах, звільнених у першій половині 1943 р. У районах, звільнених у другому півріччі, налагоджено збір разового збору, державного мита, податків із робітників та службовців. На початковій стадії перебувала робота з обліку кустарів, ремісників та торговельників на базарі. По багатьох містах не було інформації про стан податкової роботи [12, 22]. Позаяк для відновлення державних та колективних суб'єктів господарювання бракувало часу, у полі зору влади перебувало оподаткування приватних прибутків населення. Так, у Вінницькій області, відповідно до звіту про результати оподаткування осіб, що займалися приватною торгівлею (форма № 46) від 1 липня 1944 р., за два квартали поточного року із 192 приватників оподатковано 182. Вони отримали 226 торговельних патентів, 24 суб'єкти припинили свою діяльність. Більшість приватників зосереджувалася в обласному центрі – Вінниця. Окрім того, звіт містив інформацію про групування підприємств області за розмірами доходів, що обкладалися, та стягнення решти податків [13, 9].

Водночас радянську державу непокоїли труднощі, що виникали в оподаткуванні доходів приватника: короткий період для відновлення податкових органів на звільнених територіях, відсутність належного контролю над платниками податків, брак єдиних норм оподаткування. Розроблений акт Наркомату фінансів УРСР для перевірки торговельників на базарі був громіздким та складним. Його зміст розумів не кожний інспектор. Так, у Сумах податкові інспектори склали акти обстеження, але не розуміли, як оперувати даними [14, 23]. Уже наприкінці 1943 р. лише у Ленінському районі Харкова було обкладено податками 278 торгових точок, 33 кустаря, що займалися ремісничими промислами, 9 заборонених промислів: п'ять пекарень, одного ковбасника, трьох цукерників. Незважаючи на те, що підприємці зменшували товарний голод у державі, їх оподаткували на 3279720 крб. За порушення термінів оформлення торгового патенту було складено 27 протоколів. Водночас неоподаткованими залишалось 122 кустарі [15, 19].

Водночас із звільненням території України відновлювалася фінансово-господарська діяльність радянської влади та податкова зокрема. Так, по Вінницькій області із 45 районів станом на 1 липня 1944 р. із запланованих до стягнення з населення податкових платежів на суму 19465000 крб. було отримано 7962300 крб., тобто 40,9%. План по прибутковому податку з робітників та службовців виконано на 118%, з інших осіб, що проживали в містах, на 5,2%. По військовому податку з робітників та службовців міста – на 152%, із селян – на 16,9%, по податку із холостяків, самотніх та бездітних громадян СРСР, що мешкали в місті – 103%, у селах – 5%, по податку з будівель у місті – 2,5%, по земельній ренті – 1,2%, по надходженнях від державного мита – 43,3%, разового ринкового збору – 28,5% [16, 5-6]. Платежі містян у відбудовний період перевищували надходження від селян. Це пояснюється відсутністю налагодженого податкового апарату у селі та низькими доходами селянських господарств.

Прибутковий податок за прогресивною шкалою сплачували такі містяни: робітники, службовці та особи, що мали приватні доходи. Наприклад, у Вінниці, станом на 1 жовтня 1944 р., приватників, що

сплачували прибутковий податок із місячним доходом до 1800 крб., нараховувалося 1005 платників, від 1800 крб. до 3600 крб. – 565, від 3600 крб. до 6000 крб. – 148, від 6000 крб. до 8400 крб. – 28, від 8400 крб. до 12000 крб. – 24, від 12000 крб. до 18000 крб. – 13, від 18000 крб. до 24000 крб. – 19, від 24000 крб. до 30000 – 18, від 30000 крб. до 50000 крб. – 25, від 50000 крб. до 70000 крб. – 6, громадян із доходами понад 70000 крб. не було. Всього оподатковувалося 1851 платників. З них доходи від приватної медичної практики отримували 3, некооперовані кустарі – 55, члени транспортних артілей, що не усупільнили свою роботу худобу, та служителі культу – 5, особи, що мали доходи від здачі в оренду будівель та доходи від сільського господарства, – 1624, що мали доходи від сільськогосподарських будівель – 78. Загальна сума, нарахована цій категорії громадян до сплати по податках, становила 497652 крб. [17, 11-13].

Відновлення радянської податкової системи у 1944 р. відбувалося повільними темпами. Про це свідчать статистичні дані по Ворошиловградській області та в УРСР загалом. Так, станом на 15 лютого 1944 р. план надходжень по податках із робітників та службовців за перший квартал 1944 р. по Ворошиловградській області було виконано на 26%, по республіці на 34%, по податках з інших платників по місту на 12% та 14%, по селу на 7% та 17%, по місцевих податках на 31% та 30%, по разовому збору на 79% та 71%, загалом на 34,7% та 27% відповідно. Кращі показники надходжень по місцевих податках та разовому збору пояснюються простим механізмом оподаткування та налагодженим рівнем контролю за ним [18, 74].

У відбудовний період держава активно шукала нові джерела доходів, зокрема на селі. Так, на 106 селянських господарств Вінницької області, що мали коней та не вступили до колгоспів, у 1944 р. було нараховано місцевий податок із робочої худоби на суму 64200 крб. [19, 1].

Отже, радянська влада ретельно визначала та максимально оподатковувала доходи громадян. Рівень податкового тягаря не завжди брався до уваги. Пріоритетом було наповнення державного бюджету.

Важливість надходжень від оподаткування населення підтверджують слова Наркома фінансів СРСР А. Зверева на нараді фінансових працівників, що відбулася у Києві 10 червня 1944 року: «Податки мають політичне значення, оскільки формують значну частку доходної частини бюджету». Продовжуючи, Нарком зацентрував увагу на необхідності оподаткування кожної торговельної операції приватника [20, 15].

У 1945 р. для радянського бюджету щораз більшу роль відігравали податок з обігу та відрахування від прибутку з підприємств державної форми власності, водночас податкове навантаження на населення не зменшувалося. За підрахунками заступника наркомату фінансів СРСР Г. Мар'яхіна, за результатами перебудови та відновлення радянською владою податкової системи частка податкових платежів населення у роки Другої світової війни в доходах бюджету зростає з 5% до 13% [21, 204]. На нашу думку, ця цифра більша. У 1946 р. доходи державного бюджету СРСР становили 325,4 млрд. крб., зокрема від податків із населення (включно займи, митні доходи від реалізації товарів, що надійшли по репараціям,

державного соціального страхування (прямих та опосередкованих відрахувань із доходів громадян (від авт.) – 78 млрд. крб., тобто близько 24% [22, 182].

Висновки. Радянська влада у 1941–1945 рр. зберегла підвалини своєї податкової системи, перебудувала податкове навантаження доходних секторів, з фізичних осіб зокрема. Податкове навантаження на доходи населення у 1941–1945 рр. УРСР зростало, особливо для селян. Особливу увагу радянська влада приділяла визначенню та оподаткуванню приватної практики населення УРСР як у місті, так і на селі. Радянська податкова політика в УРСР у 1941–1945 рр. щодо його населення мала фіскальне спрямування, а стосовно осіб, що займалися приватною діяльністю, – політичне.

Список використаної літератури та джерел:

1. Винар Б. Українська промисловість. Студія советського колоніалізму / Б. Винар – Мюнхен, 1964. – 340 с.
2. Кононенко К. Україна і Росія. Соціально-економічні підстави української національної ідеї 1917-1960 / К. Кононенко – Мюнхен: Логос, 1965. – 537 с.
3. Економічна історія України: Історико-економічне дослідження: в 2 т. / [ред. рада: В. М. Литвин (голова), Г. В. Боряк, В. М. Гесць та ін.] ; відп. ред. В. А. Смолій; [авт. кол.: Т. А. Балабкіевич, В. Д. Баран, В. К. Баран та ін.] НАН України. Інститут історії України. – К: Ніка-Центр, 2011. – Т. 2 – 608 с.
4. Центральний державний архів вищих органів влади та управління України (далі – ЦДАВОВУ). – Ф. Р-30. – Оп. 19. – Спр.31. – 256 арк.
5. Кучерявенко М. П. Курс податкового права. У 6 т. Т. 1. Генезис податкового регулювання. У 2 ч. Ч. 2. / М. П. Кучерявенко – Х.: Легас, 2002. – 665 с.
6. Державний архів Вінницької області (далі – ДАВО). – Ф. Р-3666. – Оп. 2 – Спр. 63 – 55 арк.
7. Мар'яхин Г. Л. Налоговая система СССР / Г. Л. Мар'яхин – М.: Госфиниздат, 1952. – 247 с.
8. ДАВО. – Ф. Р-3666. – Оп. 2 – Спр. 53 – 55 арк.
9. Мар'яхин Г. Л. Налоговая система СССР / Г. Л. Мар'яхин – М.: Госфиниздат, 1952. – 247 с.
10. ДАВО. – Ф. Р-3666. – Оп. 2 – Спр. 54 – 80 арк.
11. Перехрест О. Г. Українське село в 1941–1945 рр.: економічне та соціальне становище. Монографія / О. Перехрест – Черкаси: ЧНУ ім. Б. Хмельницького, 2011. – 668 с.
12. ЦДАВОВУ. – Ф. Р-30. – Оп. 17. – Спр.6. – 78 арк.
13. ДАВО. – Ф. Р-3666. – Оп. 2 – Спр. 58 – 97 арк.
14. ЦДАВОВУ. – Ф. Р-30. – Оп. 17. – Спр.6. – 78 арк.
15. ЦДАВОВУ. – Ф. Р-30. – Оп. 17. – Спр.16 – 392 арк.
16. ДАВО. – Ф. Р-3666. – Оп. 2. – Спр. 69. – 115 арк.
17. ДАВО. – Ф. Р-3666. – Оп. 2. – Спр. 59. – 71 арк.
18. ЦДАВОВУ. – Ф. Р-30. – Оп. 17. – Спр.16. – 392 арк.
19. ДАВО. – Ф. Р-3666. – Оп. 2 – Спр. 64. – 47 арк.
20. ЦДАВОВУ. – Ф. Р-30. – Оп. 17. – Спр.31 – 27 арк.
21. Мар'яхин Г. Л. Очерки истории налогов с населения в СССР / Мар'яхин Г. Л. – М.: Финансы, 1964. – 252 с.
22. Российский государственный архив экономики. – Ф. 1562. – Оп. 41. – Д. 113. – 291 л.

References

1. Vinar, B. (1964). Industry Ukraine. Soviet colonialism studio. Munich
2. Kononenko K (1965). Ukraine and Russia. Socio-economic grounds Ukrainian national idea 1917-1960. Munich
3. Lytvyn V., & Boriak G. (2011) The economic history of Ukraine: historical and economic study. Smoliiy (Ed.) Kiev: Center Nick (in Ukr.)
4. Central State Archives of higher authorities and management of Ukraine F. R-30th - Op. 19 - Sp.31. - 256 pp.
5. Kucheriavenko M. (2002) Rate of tax law. Kharkov: Legas (in Ukr.)

6. Public archives of Vinnytsya region F. R-3666. – Op. 2 – Sp. 63 – 55 pp.
7. Maryahin G. (1952) *The tax system of the USSR*. Moscow: Gosfinizdat (in Rus.)
8. Public archives of Vinnytsya region – F. R-3666. – Op. 2 – Sp. 53 – 55 pp.
9. Maryahin G. (1952) *The tax system of the USSR*. Moscow: Gosfinizdat (in Rus.)
10. Public archives of Vinnytsya region – F. R.-3666. – Op. 2 – Sp. 54 – 80 pp.
11. A. Perekhrest (2011) *Ukrainian village in : 1941-1945, economic and social situation*. Cherkassy: (in Ukr.)
12. Central State Archives of higher authorities and management of Ukraine – F. R-30. – Op. 17. – Sp.6. – 78 pp.
13. Public archives of Vinnytsya region – F. R-3666. – Op. 2 – Sp. 58 – 97 pp.
14. Central State Archives of higher authorities and management of Ukraine F. R-30. – Op. 17. – Sp.6. – 78 pp.
15. Central State Archives of higher authorities and management of Ukraine. – F. R-30. – Op. 17. – Sp.16 – 392 pp.
16. Public archives of Vinnytsya region – F. R-3666. – Op. 2. – Sp. 69. – 115 pp.
17. Public archives of Vinnytsya region – F. R-3666. – Op. 2. – Sp. 59. – 71 pp.
18. Central State Archives of higher authorities and management of Ukraine. – F. R-30. – Op. 17. – Sp.16. – 392 pp.
19. Public archives of Vinnytsya region – F. R-3666. – Op. 2 – Sp. 64. – 47 pp.
20. Central State Archives of higher authorities and management of Ukraine. – F. R-30. – Op. 17. – Sp.31 – 27 pp.
21. Maryahin G. (1964) *Essays on the history of taxes from the population in the USSR*. Moscow: Finance (in Rus.)
22. *The Russian State Archives of Economics.* – F.R. 1562. – Op. 41. – Sp. 113. – 291 pp.

Y. V. Kotyk

TAXATION OF INDIVIDUALS USSR IN 1943-1945 YEARS

Introduction. Restoring and the growth power of the Soviet armed forces, the liberation of the occupied territories and the defeat of Germany held by heroic people and efficient financial and economic policy, part of which is a tax. Therefore, the study of Soviet experience of tax policy in the USSR in 1941-1945 years is the subject of research of modern economists, political scientists, historians.

Purpose - is to show government action on taxation population of the USSR in 1941-1945 years, as an important component of the fiscal, financial-economic policy of the Soviet state.

Results. To increase the power of the army, restore the economy Soviet authorities actively searching sources for growing of incomes, one of them became the taxes from the population.

Citizens of the USSR must pay national and local taxes. The first belonged to the military, with bachelors, single and childless citizens of the USSR, profitable, agricultural, public duty. The local - tax on buildings, land rent and a one-time rent for the collective farms.

Also, to cover war costs were donations from people in the defense fund and their voluntary-compulsory payments for self-taxation and national loan.

Originality. Conclusion. Soviet authorities in 1941-1945 years, and during the exemption of the USSR from German occupation, is managed to save its tax system, restructure the tax burden profitable sectors of particular individuals. The tax burdens in the 1941-1945 is growing. Special attention was given for paid state tax of a private population of the USSR, both in the city and in the countryside. The Soviet tax policy in the USSR in 1941-1945 years on its population had fiscal perspective, persons engaged in private activity - political.

УДК 94 (477) «1943/1950»

О. О. Тітіка

*кандидат історичних наук, доцент кафедри
всесвітньої історії та міжнародних відносин Черкаського
національного університету імені Богдана Хмельницького*

РОЛЬ ПРОМИСЛОВИХ КОМБІНАТІВ СИСТЕМИ НАРКОМАТУ (МІНІСТЕРСТВА) МІСЦЕВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ УРСР У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЕКОНОМІЧНИХ ТА СОЦІАЛЬНИХ ПОТРЕБ УКРАЇНСЬКОГО СЕЛА В 1943 – 1950 рр.

У статті схарактеризовано виробничу діяльність промислових комбінатів Наркомату (Міністерства) місцевої промисловості УРСР, спрямовану на вирішення завдань післявоєнного соціально-економічного відродження українського села.

Ключові слова: соціально-економічне відродження села, промислові комбінати, продукція виробничого призначення, товари широкого вжитку, побутове обслуговування населення.

Постановка проблеми. У післявоєнне соціально-економічне відродження українського села вагомий внесок зробила місцева промисловість УРСР, зокрема такі її структурні підрозділи, як промислові комбінати.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема, яка є об'єктом розгляду в запропонованій публікації, в історіографії й донині малодосліджена, відсутні спеціальні публікації, а наявна в низці праць [1] інформація має фрагментарний характер і не відображає справжній стан виробничої діяльності промислових комбінатів по задоволенню тогочасних нагальних потреб села.

У статті автор ставить *мету* проаналізувати роль промислових комбінатів системи місцевої промисловості України в соціально-економічному відродженні села в 1943 – 1950 рр.

Вклад основного матеріалу. У довоєнний і післявоєнний періоди в системі місцевої промисловості України важливу роль відігравали такі структурні підрозділи галузі, як районні та міські промислові комбінати, на виробництвах, в цехах і майстернях яких виготовлялася продукція виробничого призначення та товари широкого вжитку для потреб населення, а також здійснювалося його обслуговування метало-побутовим ремонтом, індпошивом та ремонтом одягу і взуття. Основну частину виробленої промкомбінатами місцевпрому продукції господарського призначення використовували для виробничих потреб колгоспи, радгоспи й заклади соціальної сфери села, а товарів широкого вжитку й послуг побутового обслуговування – сільські мешканці.

Ще до війни в системі Наркомату місцевої промисловості УРСР було створено 439 районних та міських промкомбінатів, у складі яких функціонувало 1978 цехів, майстерень і виробництв. У 1940 р. ними було надано послуг та вироблено продукції на суму 119, 4 млн. крб., що становило 18 % від загальної вартості виробленої галуззю продукції [2, 26]. Це свідчило про те, що промисловість районного рівня була потужним фактором у справі виробництва різноманітних товарів господарського та споживчого